

KÜLTÜREL EKOLOJİ YAKLAŞIMININ COĞRAFYA VE DOĞA EĞİTİMLERİNE UYGULANMASI; ARTVİN ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

cyilmaz@omu.edu.tr

www.cevdetyilmaz.com.tr

Dr. Leman ALBAYRAK

eraalbayrakleman@gmail.com

**V.ULUSLARARASI COĞRAFYA EĞİTİMİ
KONGRESİ (UCEK-5)**

"Güçlü Coğrafya Eğitimi, Güçlü Gelecek"

5-8 EKİM 2023
ANTALYA

Giriş

İnsanların çevresinden en verimli şekilde faydalanması ve yaşadığı ortama zarar vermeden ekonomik faaliyetlerini sürdürülebilir kılma yol ve yöntemleri **COĞRAFYA EĞİTİMİ yolu ile nasıl kazandırılabilir?**

Günümüzde küresel ve yerel ölçekte birçok sorunla karşı karşıya olan dünyamız ve insanlık âlemi bu sorunların üstesinden gelebilmek, insan yaşamını kolay ve kaynakları sürdürülebilir kılmak, yani **GÜÇLÜ BİR GELECEK İÇİN**, Coğrafya bilimine ve Coğrafi bilince muhtaçtır. Coğrafya biliminin gündelik hayatta daha çok yer alması ise **GÜÇLÜ BİR COĞRAFYA EĞİTİMİ** ile mümkündür. Böyle bir gelecek için biz Coğrafya Eğitimcilerine büyük iş ve sorumluluk düşmektedir.

Coğrafya biliminden türemiş alt bilim dallarından olan
Kültürel Ekoloji yaklaşımı nedir ve biz bu çalışmamızda bundan nasıl faydalandık?

İnsanın doğaya uyumu ve ondan faydalanma şekillerini görebilmek için bize fırsatlar sunan Kültürel Ekoloji yaklaşımı sayesinde günümüzde insan-mekân ilişkilerine daha bütünsel bakılabilmekte, coğrafi çevre ve bunu oluşturan unsurlar arasındaki ilişkiler daha kolay gözlemlenebilmektedir.

Kültürel ekolojiye göre, insanlar kendilerine kılavuzluk edecek kültürel kavram ve geleneksel ekolojik bilgi ilkelerine sahip olduklarında yaşadıkları ortamlara daha iyi uyum sağlayabilirler.

Çalışmanın amacı

Yerel coğrafyaya dayalı gerçekleştirilmiş örneklerden yola çıkarak, coğrafya ve doğa eğitimleri uygulamaları ve bunların önemini açıklamaktan ibarettir.

Çalışmanın yöntemi

Artvin yöresinde gerçekleştirilen «kırsal deneyim kampları» ve «doğa-kültür gezileriyle» kültürel ekoloji yaklaşımının nasıl uygulandığı örnekler ortaya konulmuştur.

Bu programlar; 2023 yılının Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında 3 adet olmak üzere “**Kültürel Ekoloji Kampı**” adı ile gezi-gözlem, uygulama, atölye çalışmaları içerecek şekilde gerçekleştirilmiştir.

Bu programlarla katılımcıların coğrafi bilgi ve doğa ile bağlantı kurarken yerel kültürün tanınması ve kırsal mirasın yaşatılması amaçlanmıştır.

Kültürel ekoloji yaklaşımının doğa eğitimlerine uygulanması için saha olarak Artvin'in **Şavşat** ve **Ardanuç** ilçeleri ile **Borçka'nın Camili havzası** seçilmiştir.

Kültürel ekoloji kamplarının özellikleri ve uygulanması

Programlarda öncelikle **yerel coğrafi şartlar ile insan ilişkilerini yansıtan 4 konu** belirlenmiştir. Bu bağlamda:

- **Etnobotanik miras** olarak Huş ağacı ve **karasakız** yapımı.
- Doğadan sürdürülebilir istifade etmenin bir örneği olarak **toprak kaplar (pileki)** yapımı.
- **Geleneksel kır mimarisi**.
- **Gıda muhafazası ve doğal ortamdan istifade** etme biçimleri bizzat yerinde gözlemlenmiş ve deneyimlenmişlerdir.

Programların her biri ortalama **4 gün** olarak gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin farklı bölgelerinden Artvin iline gelen toplam 35 kişi katılmıştır. Katılımcıların çoğunlukla kendi iş ve mesleklerine yönelik bilgi kazanma amacıyla olmaları dikkat çekmiştir. Katılımcılar arasında şehir planlamacı, mimar, permakültür tasarımcısı, kırsala göç edenler, biyolog, doktor, çocuk kitabı yazarı, eğitimciler gibi farklı mesleklerden kişiler bulunmaktadır.

1. Kırsal deneyim ile doğa bilgisi kazanımı; Bitki Coğrafyası ve Etnobotanik -1

- Bitki örtüsü ile yerel halkın ilişkilerini anlamamanın bir yolu, **geleneksel bitki bilgisine** ve yerel uygulamalara bakmaktır.
- Dünyanın farklı bölgelerinde olduğu gibi, **Huş ağacı** yetişen yüksek ve soğuk bölgelerde bu ağacın kabuğundan **karasakız** yapılmıştır. Genellikle ağız sağlığı için kullanıldığı ifade edilmekle birlikte, arkeolojik çalışmalara göre, kesici aletlerin bağlanması için de kullanılmıştır.
- Artvin yöresinde de unutulmaya yüz tutan bu bilgi, **yerel bilgi önderi dediğimiz kişiler de programa dahil edilerek** yaşlıların hafızalarından aktarılmaya çalışılmıştır.
- Huş ağacının kabuğu soyulup alınırken, bu ağaç hakkında bilgiler verilmiş ve **Huş isketesi kuşunun** ekolojik ortamından bahsedilmiştir.

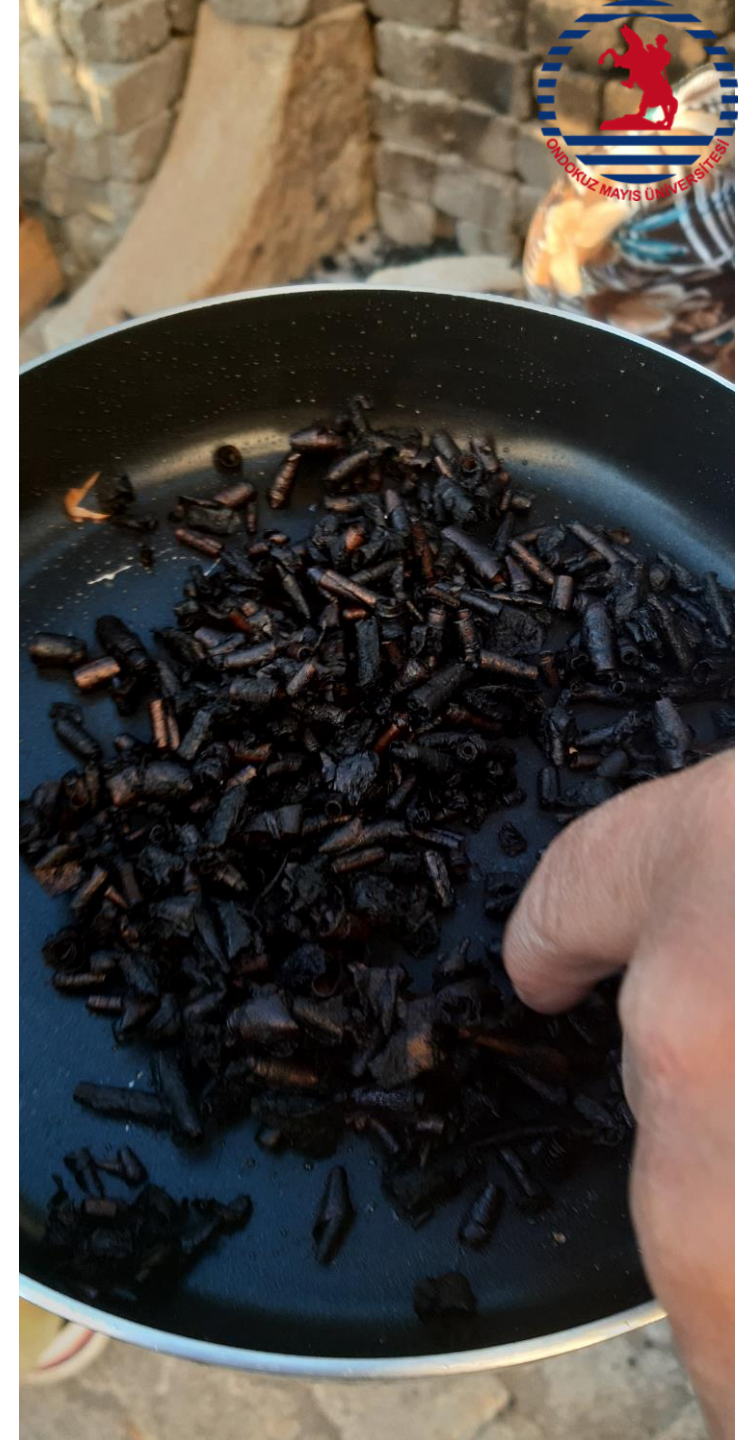

Geleneksel bitki bilgisi, Etnobotanik miras; Huş ağacı ve karasakız yapımı

Öncelikle huş ağacının dış kabuğu bıçakla soydurularak iç kabuğu alınır. Katılımcılar birlikte bu işlemi yaparken bir yandan da yörenin bitki örtüsü hakkında bilgi edinir.

Ağaç yüzeyinden alınan **huş ağacı kabukları** önce soba üzerinde, sonra harlı ateş üzerindeki bir kap içinde tereyağ ile iyice kavrulur. Belli bir aşamadan sonra içine su dökülerek sürekli karıştırılır ve **sakız kıvamına** getirilir.

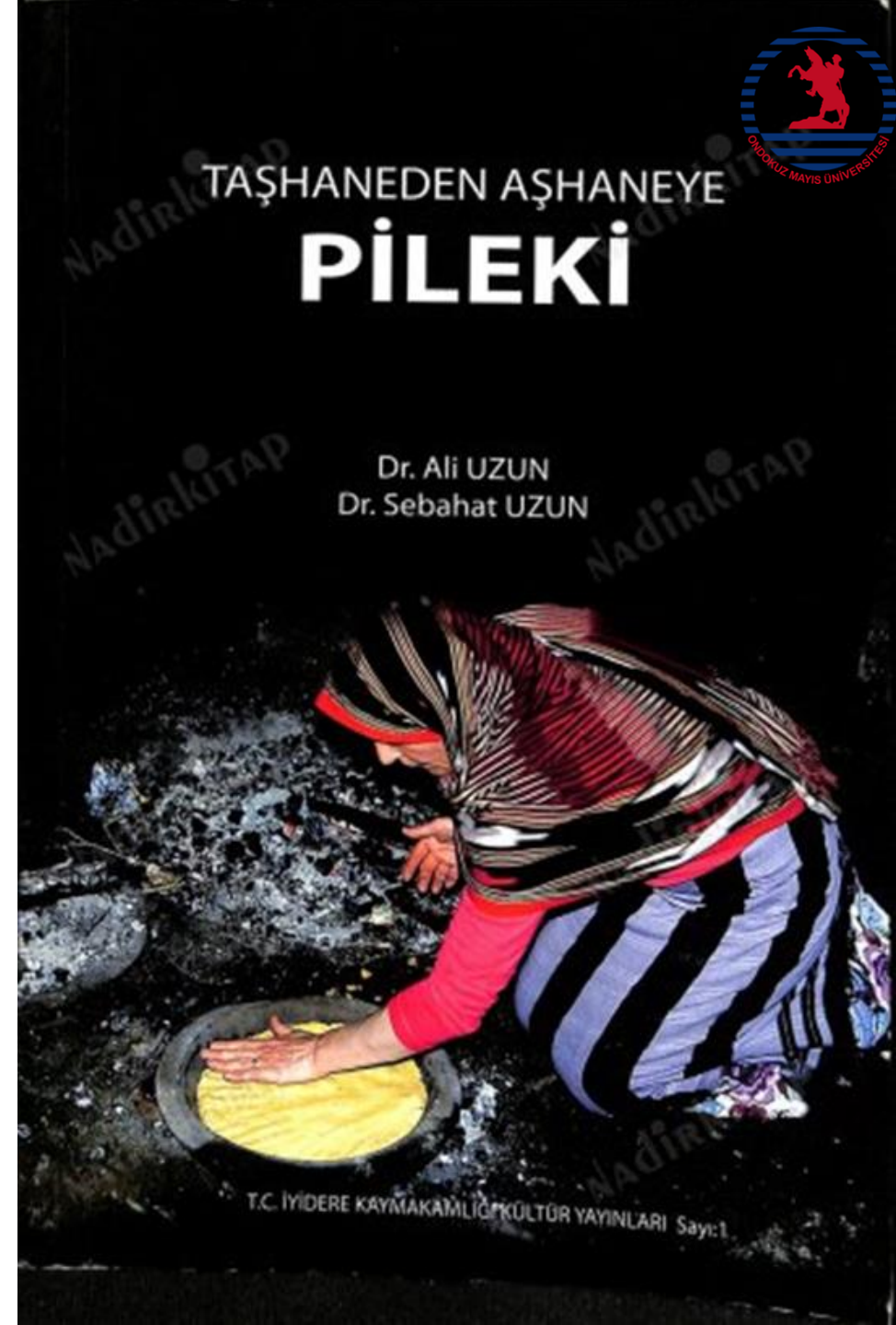
2. Toprak ekolojisi ve toprağın geleneksel kullanımı; Toprak pilekiler

Geleneksel ekmek pişirmede kullanılan araçlardan biri de **toprak pilekilerdir**.

Toprak pileki yapım aşaması; toprağın tanınması ile başlar.

Bunun için pilekiye uygun toprağın alınacağı sahaya gidilerek toprak yapısı hakkında bilgi verilir.

Ardından pileki toprağının ayırt ediciliği kavranır. Bu killi toprak, çanak çömlek yapımında olduğu gibi yoğrularak şekillendirilir.

Toprak pilekiler, iki ayrı tepsi şeklindeki kaptan oluşur.

Katılımcılar, pilekiyi yerel usta önderliğinde şekillendirir. Ancak yaklaşık 3 hafta boyunca pilekilerin rüzgar ve güneş almayan bir ortamda kurumması beklenir.

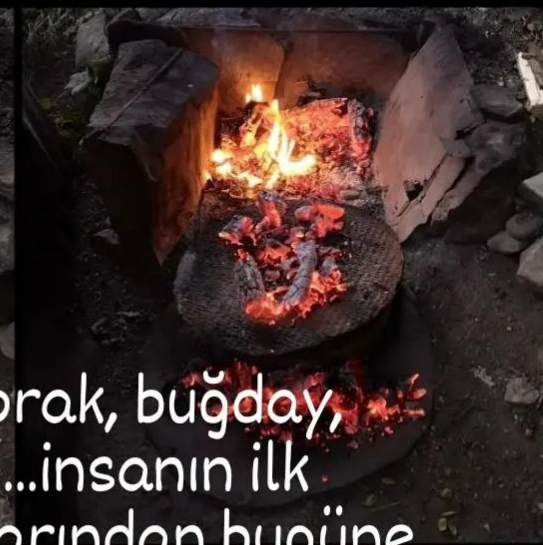
Bu bakımdan katılımcılar, pilekide ekmek pişirmeyi deneyimler.

Toprak pilekide ekmek pişirilmesi...

Pilekide (toprak kap), cadı (mısır ekmeği) yaptık

Kül, toprak, buğday,
mısır.....insanın ilk
uygulamalarından bugüne
Artvin kültürel ekoloji kampı

3. Kırsal mimari incelemeleri ile doğaya uyumlu yaşam ve Yerel Coğrafya Bilgisi kazanımı

Yerel coğrafya ve kültürel ekoloji kamplarındaki temalardan biri **yöresel mimari**'dir.

Yörede, daha önce amaca uygunluğu gözetilerek tespit ettiğimiz ahşap evler, bu geziler sırasında ev sahibi ve katılımcılar eşliğinde incelenmektedir.

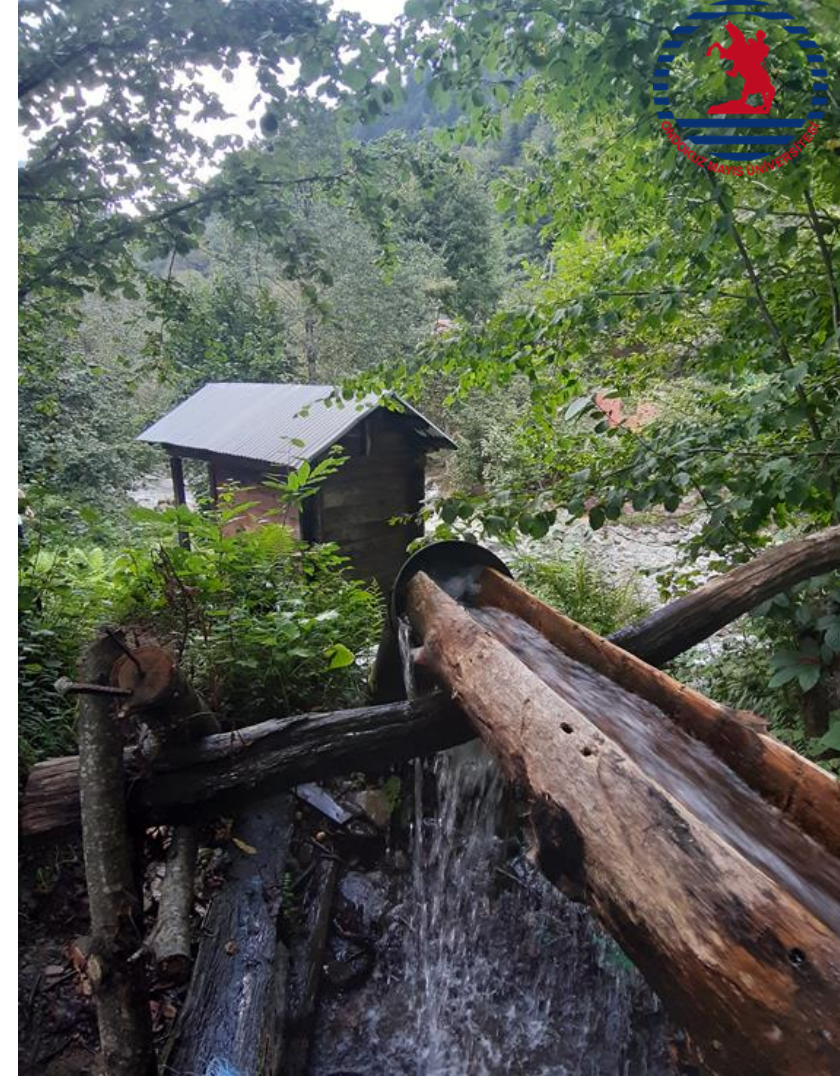
Konu içeriğinde;

- Meskenlerde yapı tekniği,
- Ev ve eklentileri,
- Meskenlerde temel yapı malzeme ve araçların temini,
- Meskenlerin sürdürülebilir yöntemlerle korunması,
- Kırsal meskenlerde mimari degradasyona değinilmektedir.

- Hayvancılığa bağlı olarak ev eklentilerinden mercek (samanlık),
- Evlerin arka cephelerinde, beden duvarlarında yer alan ocak ve baca duvarları.

-Ev eklentilerinden **serender**, çeşitli gıdaların, mutfak araç gereçlerinin konulduğu, direkler üzerine yerleştirilmiş penceresiz odacıklardır.

-Su değirmenleri de kırsal ve kültürel miras olarak incelenmekte, suyun sürdürülebilir kullanımından bahsedilmektedir.

4. Doğal ortamlarda gıda muhafazası

Kış için hazırlanan yiyeceklerin (enerji sarfiyatı olmadan) doğal ortamda saklanması.

Tarladan çıkarılan patateslerin kış için **toprak kuyular** içine yerleştirilmesi.

Sonuç

- Kültürel ekoloji yaklaşımının belli bir coğrafi alanda doğa eğitimlerine uygulanması ile çok çeşitli **faydalar** sağlanabileceği anlaşılmıştır.
- Böylece **güçlü coğrafya eğitimi, güçlü gelecek için** yerel coğrafi bilgiyi de öne çıkartarak gerçekleştirilen uygulamalı eğitimlerin önemli olduğu, bu ve benzeri yöntemlerin Coğrafya eğitimine önemli bir katkı sağlayacağı görülmüştür.
- Doğa eğitimleri sayesinde bireylerin öz potansiyelini fark etmeleri, mesleki ve kişisel yeterliliklerinin artırılmasında önemli faydalar sağladığı gözlemlenmiştir.
- Uygulamalı olarak verilmeye çalışılan ve coğrafi çevrenin tanınması ve ona uygun davranılmasını içeren bu eğitimler sayesinde katılımcıların; biyolojik çeşitliliği etkileyen beşeri faaliyet ve riskleri yerinde görme, tespit etme ve sorunlara uygun çözüm önerileri geliştirebildikleri saptanmıştır.
- Kültürel ekoloji yaklaşımlı eğitimler, farklı meslek ve yaş gruplarının katılımı ile düzenlendiğinde sadece doğada yaşam ve tabiatta karşılaşılabilecek riskleri ortadan kaldırma ile ilgili beceriler geliştirmede değil, aynı zamanda katılımcıların kendi aralarında geliştirecekleri ilişkilerle onların sosyalleşmelerinde de etkili rol oynadıkları görülmüştür.
- Coğrafi çevre ve bütünlük içinde doğa ve kültür eğitimi odaklı olarak gerçekleştirilen bu aile kampları, Coğrafyacılar tarafından (kendi coğrafi çevrelerinde) rahatlıkla uygulanabilir. Bizim uygulamalarımızı örnek alacak Coğrafyacıların bu ve benzeri uygulamaları iş edinerek istihdam sıkıntısı çektiklerinde bu işi meslek olarak da yapabilecekleri rahatlıkla söylenebilir.

İLGİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ
cyilmaz@omu.edu.tr
www.cevdetyilmaz.com.tr

Dr. Leman ALBAYRAK
eraalbayrakleman@gmail.com

V.ULUSLARARASI COĞRAFYA EĞİTİMİ KONGRESİ (UCEK-5)

"Güçlü Coğrafya Eğitimi, Güçlü Gelecek"

5-8 EKİM 2023
ANTALYA

